

МЕХАНІЗМ ЛОГІСТИЧНО ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

© 2015 БОНДАРЕНКО О. С.

УДК 658.7

Бондаренко О. С. Механізм логістично орієнтованого управління фінансовими потоками підприємства

Метою статті є розробка механізму логістично орієнтованого управління фінансовими потоками підприємства. Доведено необхідність формування нових підходів до управління фінансовими потоками, обґрунтовано сутність та доцільність побудови механізму логістично орієнтованого управління фінансовими потоками, охарактеризовано основні функціонально-інформаційні контури його практичної реалізації. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методик оцінки стану логістично орієнтованого управління фінансовими потоками на підприємствах та створення мотиваційно-логістичного середовища.

Ключові слова: фінансовий потік, механізм, логістична система підприємства, логістично орієнтоване управління фінансовими потоками.

Рис.: 1. **Бібл.:** 13.

Бондаренко Олена Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри фінансів, Київський національний університет технологій та дизайну (вул. Немировича-Данченка, 2, Київ, 01011, Україна)

E-mail: e_vedbo@mail.ru

УДК 658.7

UDC 658.7

Бондаренко Е. С. Механизм логистически ориентированного управления финансовыми потоками предприятия

Целью статьи является разработка механизма логистически ориентированного управления финансовыми потоками предприятия. Доказана необходимость формирования новых подходов к управлению финансовыми потоками, обоснована сущность и целесообразность построения механизма логистически ориентированного управления финансовыми потоками, охарактеризованы основные функционально-информационные контуры его практической реализации. Перспективы дальнейших исследований заключаются в разработке методик оценки состояния логистически ориентированного управления финансовыми потоками на предприятиях и создания мотивационно-логистической среды.

Ключевые слова: финансовый поток, механизм, логистическая система предприятия, логистически ориентированное управление финансовыми потоками.

Рис.: 1. **Библ.:** 13.

Бондаренко Елена Сергеевна – кандидат экономических наук, доцент, докторант кафедры финансов, Киевский национальный университет технологий и дизайна (ул. Немировича-Данченка, 2, Киев, 01011, Украина)

E-mail: e_vedbo@mail.ru

Bondarenko O. S. Mechanism for Logistics-Oriented Management of Financial Flows of Enterprise

The article is aimed at developing a mechanism for logistics-oriented management of financial flows of enterprise. The need to develop new approaches to the management of financial flows has been proven, essence and feasibility of constructing a logistically oriented management of financial flows has been substantiated, the basic functional-information outlines for its implementation have been described. Prospects of further research will be to develop methods to assess the state of the logistics-oriented management of financial flows at enterprises as well as create a motivational-logistics environment.

Key words: financial flow, mechanism, logistics system of enterprise, logistics-oriented management of financial flows.

Fig.: 1. **Bibl.:** 13.

Bondarenko Olena S. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree, Department of Finance, Kyiv National University of Technologies and Design (vul. Nemyrovycha-Danchenka, 2, Kyiv, 01011, Ukraine)

E-mail: e_vedbo@mail.ru

Сучасні зміни, які відбуваються в діяльності підприємств під впливом процесів логістизації, зумовлюють перегляд організаційно-управлінського мислення та формування нової філософії теорії і практики управління фінансовими потоками. Становлення нової парадигми в управлінні фінансовими потоками підприємств передбачає орієнтацію на процеси інтеграції, глобалізації, інформатизації, взаємозв'язок фінансового менеджменту та логістики, самоорганізацію логістичних систем та хаотичність дій учасників логістичної інфраструктури, соціальну відповідальність бізнесу і корпоративну культуру. Така ситуація відображає необхідність формування концептуальних засад логістично орієнтованого управління фінансовими потоками підприємств та розробки ефективних механізмів їх практичної реалізації.

Аналіз праць науковців свідчить, що останніми роками досліджено багато аспектів проблем управління фінансовими потоками підприємств [1, 2, 6, 8, 10, 13]. Переважна їх кількість розкриває особливості такого управління на засадах концепцій фінансового менеджменту, які орієнтуються на забезпечення зростання вар-

тості підприємства. Особливості застосування логістичних підходів до управління фінансовими потоками досліджуються фрагментарно та відособлено від концепцій фінансового менеджменту. Проте практичний доказ дієвості мікрологістичних систем визначає необхідність обґрунтованого поєднання науково-методичних підходів до створення цінності логістичних ланцюгів підприємства та зростання його вартості. Такий стан речей визначає актуальність розробки механізму логістично орієнтованого управління фінансовими потоками.

У зв'язку з цим, завдання статті полягають у розробці механізму логістично орієнтованого управління фінансовими потоками та доведенні необхідності його використання підприємствами в умовах логістизації економіки України.

Дослідниками при розкритті особливостей функціонування різних видів механізмів використовується сутність механізму як базового поняття. Як правило, під механізмом розуміють систему тіл, призначених для перетворення руху одного або декількох тіл у задані рухи інших твердих тіл [11, с. 808]. В економічному сенсі під механізмом слід розуміти систему чи спосіб, що визна-

чає порядок певного виду діяльності, деяких ланок та елементів, що приводять їх у дію [4, с. 355], або сукупність процесів, прийомів, методів, підходів, за допомогою яких відбувається рух усєї системи і здійснюється досягнення певної мети [12, с. 25].

У широкому розумінні механізм – це система, яка складається з багатьох елементів, які виконують відповідні функції в результаті його дії та реалізації [3, с. 67]. У наукових працях зазначені визначення коригуються відповідно до цілей формування і функціонування різних форм і видів механізмів. Сучасними вченими висвітлено особливості розробки та реалізації господарських, організаційно-економічних, фінансових, інвестиційних, інноваційних, антикризових та інших механізмів. Існує безліч визначень, які уточнюються, конкретизуються та доповнюють одне одного з урахуванням предмету досліджень. Незважаючи на це, поняття «механізм логістично орієнтованого управління фінансовими потоками» у вітчизняній та зарубіжній практиці не зустрічається. Також виникає складність щодо трактування та розробки в напрямку забезпечення практичної реалізації управління фінансовими потоками в логістичній системі підприємства поняття «механізм» чи «організаційно-економічний механізм».

Для з'ясування таких обставин і розкриття сутності механізму логістично орієнтованого управління фінансовими потоками важливим є розгляд цілої сукупності поняття, максимально наближених до особливостей управління фінансовими потоками в логістичних системах підприємств. За результатами їх аналізу можна зробити висновок про наявність дуалізму у визначеннях поняття «механізм» та «організаційно-економічний механізм». У розкритті економічної сутності механізму дуалізм прослідковуються у напрямі «процес – система». При визначенні організаційно-економічного механізму він відображається у напрямі «економічні інтереси – свідомо діяльністю людини». Встановлений дуалістичний характер свідчить про те, що при розробці дієвих підходів до логістично орієнтованого управління фінансовими потоками не слід обмежуватися структурними елементами лише організаційно-економічного механізму. Замість традиційних механізмів однієї природи доцільно формувати комплексний механізм, що синтезується з механізмів різної природи.

Механізм логістично орієнтованого управління фінансовими потоками пропонується визначати як сукупність елементів, які на основі інтеграції в логістичному ланцюгу процесів взаємовпливу регулюють процес розробки та реалізації господарських рішень у напрямі забезпечення ефективного управління фінансовими потоками в логістичній системі. Він враховує чотири функціонально-інформаційних контури: 1) реалізація вимог соціальної відповідальності бізнесу; 2) оцінка сучасного стану логістичної інфраструктури; 3) організація логістично орієнтованого управління фінансовими потоками; 4) оцінка стану логістично орієнтованого управління фінансовими потоками (рис. 1).

У межах першого контуру відображається необхідність дотримання учасниками логістичних ланцюгів

вимог соціальної відповідальності. Соціальна відповідальність бізнесу є підсистемою соціальної відповідальності загальної системи суспільної взаємодії, а також засобом гарантування та охорони суспільних відносин, які встановлюються певними суб'єктами та гарантуються певними засобами з метою дотримання поваги до прав людини, є проявом культури суспільства, реалізації його суспільних інтересів і регламентується соціальними нормами, контролюється санкціями [5, с. 141].

Практика використання вимог соціальної відповідальності бізнесу дозволяє учасникам логістичного ланцюга отримати ряд бізнес-вигод:

- ✦ розширення обсягів фінансових потоків на основі доступу підприємств до нових ринків;
- ✦ прискорення швидкості руху фінансових потоків за рахунок формування позитивного іміджу підприємства, підвищення лояльності клієнтів, вартості бренда, налагодження партнерських зв'язків;
- ✦ скорочення періодів руху фінансових потоків шляхом удосконалення виробничих процесів;
- ✦ дотримання термінів виникнення фінансових потоків через забезпечення стабільності персоналу та учасників логістичної інфраструктури;
- ✦ встановлення оптимальних траєкторій руху фінансових потоків завдяки ефективному ризик-менеджменту;
- ✦ формування додаткових вхідних фінансових потоків на основі залучення «соціальних інвестицій» під програми соціальної відповідальності бізнесу;
- ✦ удосконалення підходів до управління фінансовими потоками на основі використання міжнародних вимог у напрямку реалізації концепції соціальної відповідальності в логістичних системах підприємств.

Другий контур механізму логістично орієнтованого управління фінансовими потоками доводить доцільність та розкриває зміст проведення оцінки сучасного стану логістичної інфраструктури. Логістична інфраструктура, відображаючи внутрішню ієрархію елементів логістичної системи, дозволяє вирішувати завдання, пов'язані з формуванням складів, визначенням оптимальних схем транспортування, вибором місць розташування учасників логістичних ланцюгів, а отже і раціональним рухом фінансових потоків. Внесок кожної складової логістичної інфраструктури прослідковуються уздовж всього логістичного ланцюга, а загальна ефективність здійснених представниками логістичної інфраструктури операцій відображається у процесі формування вартості продукції. У зв'язку з цим особливістю реалізації другого контуру є те, що в його межах оцінюється вплив представників логістичної інфраструктури на можливі варіанти існування логістичних ланцюгів та траєкторії руху фінансових потоків. Аналіз внутрішньої складової логістичної інфраструктури обґрунтовує внутрішні можливості підприємства щодо забезпечення раціонального руху фінансових потоків.

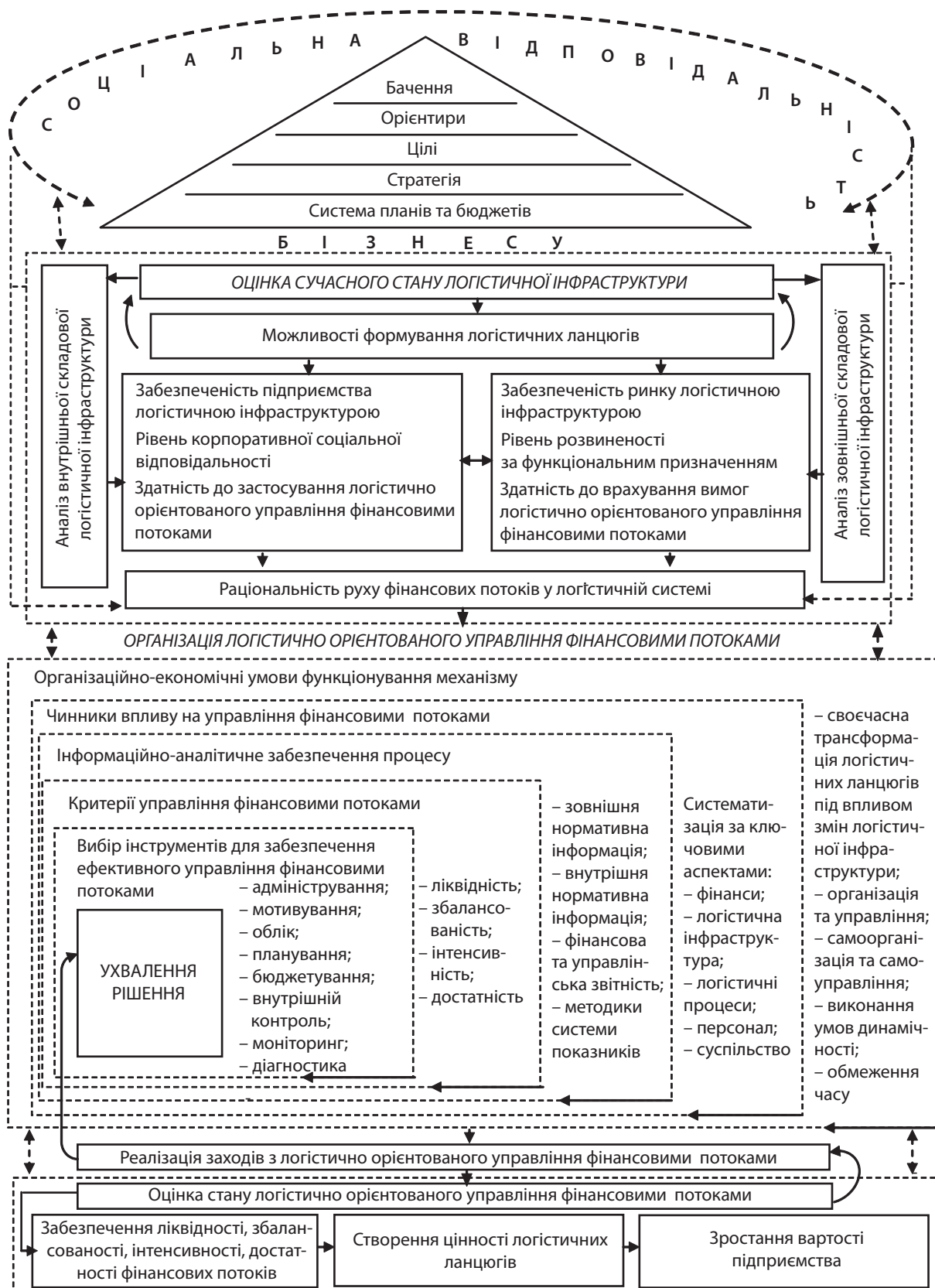

Рис. 1. Механізм логістично орієнтованого управління фінансовими потоками

Аналіз зовнішньої складової логістичної інфраструктури дозволить оцінити дієвість кожного виду логістичної інфраструктури, здатність підприємства до варіативності в межах кожного з них та можливості до співпраці в існуючих ринкових умовах. Групування учасників

логістичної інфраструктури за видами логістичних ланцюгів здійснюється на основі врахування специфіки діяльності підприємства.

У межах третього контуру організація логістично орієнтованого управління фінансовими потоками

відображає дві взаємопов'язані та взаємообумовлені сторони: організація як структура (внутрішня упорядкованість, узгодженість, взаємодія відособлених частин цілого, які орієнтовані на встановлене призначення) та організація як процес (сукупність процесів, які сприяють утворенню та розвитку взаемозв'язків між частинами цілого). У результаті з одних і тих самих елементів шляхом комбінування взаємного розміщення, взаемозв'язків та взаємодій можна отримати різні по змісту організації управління. Організація логістично орієнтованого управління фінансовими потоками відображає врахування організаційно-економічних умов функціонування механізму, чинників впливу на управління фінансовими потоками, інформаційно-аналітичне забезпечення процесу управління фінансовими потоками, критерії управління фінансовими потоками, процедуру вибору інструментів для забезпечення ефективного управління фінансовими потоками та ухвалення відповідного логістично орієнтованого рішення.

Організаційно-економічні умови функціонування механізму віддзеркалюють дію загальних і специфічних законів економічних систем (адаптації, пріоритетності, активності, корисного ефекту, зворотного зв'язку, інерції, руху, синергії, самозбереження, єдності аналізу та синтезу, гармонії), які дають змогу формувати і регулювати взаемозв'язки в межах логістичної системи, визначати закономірності, що фіксують тенденції взаємодії всіх чинників впливу на процес управління фінансовими потоками. Вони характеризуються типом і рівнем розвитку організаційної структури, станом формалізації господарських операцій та процесів, здатністю менеджерів всіх рівнів досягати функціональних цілей, можливостями впливу на процес прийняття та реалізації рішень, спроможністю формувати і досягати цілі управління фінансовими потоками, які відповідають цінностям учасників логістичного ланцюга та ґрунтуються на існуючих фінансових можливостях. У результаті створені на підприємстві організаційно-економічні умови забезпечують впорядкування фінансових потоків, прискорення їх руху, або навпаки, зумовлюють їх хаотичність та сповільнення руху. Сприятливі організаційно-економічні умови характеризують механізм логістично орієнтованого управління фінансовими потоками з двох сторін. З одного боку, відображають дієвість його організації та управління через прийняття менеджерами обґрунтованих рішень та дій, з іншого – визначають здатність до самоорганізації та самоуправління через ефективну взаємодію менеджерів всіх рівнів.

Поряд з охарактеризованими організаційно-економічними умовами, логістично орієнтоване управління фінансовими потоками на різних підприємствах має свою специфіку і залежить від індивідуальної сукупності чинників, притаманних відповідному виду економічної діяльності. Їх доцільно класифікувати за п'ятьма аспектами – фінанси, логістична інфраструктура, логістичні процеси, персонал, суспільство. При цьому значимість впливу чинників кожного аспекту залежить від стану розвитку логістичної системи підприємства та етапу

впровадження логістично орієнтованого управління фінансовими потоками.

Також важливою складовою механізму логістично орієнтованого управління фінансовими потоками, яка систематизує інформації про функціонування логістичної системи підприємства та забезпечує прийняття управлінських рішень, є інформаційно-аналітичне забезпечення. Його досконалість визначає чіткість зворотних зв'язки між елементами логістичної системи підприємства та дозволяє оперативно реагувати на зміни внутрішньої та зовнішньої інфраструктури. До основних завдань інформаційно-аналітичного забезпечення логістично орієнтованого управління фінансовими потоками слід віднести:

- ✦ виявлення, вимірювання, реєстрацію, узагальнення, збереження, накопичення та передачу інформації;
- ✦ аналіз орієнтирів, цілей, завдань управління фінансовими потоками в логістичній системі підприємства;
- ✦ адаптивне управління процесами збору інформації в умовах постійної мінливості логістичної інфраструктури;
- ✦ оцінку отриманої інформації та її виважене використання для прийняття ефективних рішень.

Специфіка формування інформаційно-аналітичного забезпечення для вирішення питань управління фінансовими потоками в логістичних системах підприємств визначається тенденціями розвитку логістизації економіки. Вона має ґрунтуватися на чіткій взаємодії інформаційних потоків та застосуванні сучасних систем пошуку, збереження, відтворення й передачі інформації. Такий стан речей обумовлює необхідність застосування інтегрованого підходу до завдань управління фінансовими потоками та формування звітності у напрямку виконання функцій інформаційно-аналітичного забезпечення – комунікативної, фінансово-логістичної, аналітичної, прогнозної. За результатами інтеграції всіх елементів логістичної системи в єдиний інформаційно-аналітичний простір кожен елемент отримує переваги, які обумовлені не тільки його власними діями та рішеннями, але й роботою інших. Це дозволяє досягти синергетичного ефекту, який є характерним для логістичних систем і проявляється в тому, що кожен елемент отримує від системи істотно більше інформації, ніж вкладає сам.

Поряд з інформаційно-аналітичним забезпеченням організація логістично орієнтованого управління фінансовими потоками визначається специфічною сукупністю критеріїв оцінки, оскільки умови та особливості господарської діяльності різних суб'єктів господарювання істотно відрізняються. Критерій ефективності управління є оціночним показником, що найбільш повно й з різних боків відображає поставлену мету та дозволяє кількісно визначити повноту реалізації даної мети за варіантами рішень [7, с. 156]. Варто зауважити, що кожен із критеріїв ефективності управління є складною величиною, елементами якої є певні параметри, що необхідно оптимізувати для дотримання вимог критерію. Критерій, що характеризує ефективність логістич-

но орієнтованого управління фінансовими потоками, мають оптимізувати відповідні параметри та базуватися на кількісній оцінці ступеню досягнення поставлених завдань, бути науково обґрунтованими та побудованими з урахуванням положень концепції логістично орієнтованого управління фінансовими потоками, забезпечувати порівняння результатів управління фінансовими потоками з витратами на його організацію, комплексно враховувати вплив зовнішніх і внутрішніх чинників різних аспектів, надавати можливість порівняння значень показників ефективності управління фінансовими потоками підприємства з аналогічними показниками підприємств галузі. Відображаючи різні види та напрями руху фінансових потоків, критерії логістично орієнтованого управління можуть характеризуватися прямим чи оберненим зв'язком. Таким чином, одні критерії логістично орієнтованого управління фінансовими потоками можуть створювати умови для дотримання або недотримання інших. У цьому напрямку менеджерам на основі аналізу причинно-наслідкових зв'язків між критеріями доцільно визначити пріоритетні для конкретних умов функціонування логістичної системи критерії.

Вибір інструментів для забезпечення ефективного логістично орієнтованого управління фінансовими потоками здійснюється шляхом урахування його мети та завдань, які визначають комплекс організаційно-управлінських дій. Дієвість зазначеного комплексу забезпечується доцільністю та обґрунтованістю методів адміністрування, мотивування, обліку, планування, бюджетування, внутрішнього контролю, моніторингу та діагностики. Ці методи є досить складними і потребують відповідного досвіду використання. Від їх складу та повноти залежить процес розробки, впровадження та реалізації механізму логістично орієнтованого управління фінансовими потоками.

Наявність критеріїв та інструментів є необхідною умовою прийняття оптимальних рішень, які в сукупності забезпечують реалізацію на підприємстві заходів з логістично орієнтованого управління фінансовими потоками. Для цього необхідним є розподіл завдань між функціональними менеджерами, їх консолідація для виконання рішень керівництва, організація роботи згідно з поставленими завданнями, формування корпоративної культури та відповідного мотиваційно-логістичного середовища. Прийняття логістично орієнтованого рішення вимагає високого рівня професіоналізму і наявності у фахівців визначених соціально-психологічних якостей. В логістично орієнтованому управлінні фінансовими потоками могутнім фактором, що активізує процеси прийняття рішень, виступають наукові здобутки у сфері логістики, фінансового менеджменту, фінансової логістики, а також сучасні засоби інформаційних технологій. Це вимагає високого рівня знань у сфері управління фінансовими потоками в логістичних системах підприємств, а також технологій використання технічних засобів.

Четвертий контур запропонованого механізму – оцінка стану логістично орієнтованого управління фінансовими потоками – дозволяє визначити для конкретного підприємства результативність даного проце-

су. Для цього пропонується використовувати відповідний методичний підхід.

ВИСНОВКИ

Таким чином, механізм логістично орієнтованого управління фінансовими потоками є найбільш прийнятним до умов, які супроводжуються стрімким розвитком процесів логістизації. Він забезпечує ефективну організацію фінансових потоків на основі синхронізації їхньої взаємодії з матеріальними та інформаційними, відображає інтегрованість всіх логістичних процесів, сприяє формуванню синергетичного ефекту від виконання елементами логістичної системи відповідних функцій на основі узгодження інтересів безпосередніх і опосередкованих учасників логістичного ланцюга. Він спроможний створити самонастроювальну систему бізнесу, яка здатна оптимізувати господарські процеси, своєчасно виявляти відхилення, що виникають, і розробляти заходи щодо їх ліквідації. При цьому важливого значення для його реалізації набуває розробка методичних підходів до оцінки стану логістично орієнтованого управління фінансовими потоками на підприємстві та формування дієвого мотиваційно-логістичного середовища. ■

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Баранець Г. В.** Управління матеріальними та фінансовими потоками підприємства на основі логістичного підходу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / Г. В. Баранець. – Донецьк, 2007. – 22 с.
- 2. Барыкин С. Е.** Логистическая методология управления финансами корпораций / С. Е. Барыкин // Аудит и финансовый анализ. – 2007. – № 5. – С. 1 – 19.
- 3. Букреев А. М.** Кризис-менеджмент в акционерных обществах / А. М. Букреев, И. В. Рощупкина ; под общ. ред. А. М. Букреева. – Воронеж : Воронежский государственный университет, 2006. – 323 с.
- 4.** Економічна енциклопедія: у 3 т., Т. 2 / За ред. С. В. Мочерного. – К. : Академія, 2001. – 847 с.
- 5.** Діагностика стану та перспектив розвитку соціальної відповідальності в Україні (експертні оцінки) : монографія / О. Ф. Новікова, М. Є. Дейч, О. В. Панькова та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2013. – 296 с.
- 6. Єрмошкіна О. В.** Управління фінансовими потоками промислових підприємств: теорія, практика, перспективи : монографія. – Д. : Національний гірничий університет, 2009. – 479 с.
- 7. Коваленко Л. О.** Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Л. О. Коваленко, Л. Т. Ремньова. – 2-е вид. – К. : Знання, 2005. – 485 с. – С. 15.
- 8. Коровин Е. Г.** Проектирование и функционирование логистической системы управления финансовыми потоками коммерческого предприятия : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.05 – Экономика и управление народным хозяйством: логистика / Е. Г. Коровин. – Саратов, 2011. – 24 с.
- 9. Кравцова А. М.** Фінансові ресурси підприємств: механізм формування та ефективного використання : монографія / А. М. Кравцова. – Вінниця : ПП Балюк І. Б., 2010. – 220 с.
- 10. Сваталова Ю. С.** Финансовая логистика в управлении холдингами : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.05 – Экономика и управление народным хозяйством (логистика); 08.00.10 – Финансы, денежное обращение и кредит / Ю. С. Сваталова. – Москва, 2012. – 25 с.

11. Советский энциклопедический словарь / Научно-редакционный совет: А. М. Прохоров. – М. : Советская Энциклопедия, 1981. – 1600 с.

12. Соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та заробітної плати : монографія / Д. П. Богиня, Т. Г. Куликов, В. М. Шамота та ін. – К. : Ін-т економіки НАН України, 2001. – 300 с.

13. **Фролова Л. В.** Механізми логістичного управління торговельним підприємством: монографія / Л. В. Фролова. – Донецьк : ДонДУЕТ ім. Туган-Барановського, 2005. – 322 с.

REFERENCES

Baranets, H. V. "Upravlinnia materialnyimi ta finansovymy potokamy pidpriemstva na osnovi lohystychnoho pidkhodu" [Management of material and financial flows based on the logistics approach]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.04*, 2007.

Barykin, S. E. "Logisticheskaia metodologiiia upravleniia finansami korporatsiy" [Logistics management methodology finance corporations]. *Audit i finansovyy analiz*, no. 5 (2007): 1-19.

Bukreev, A. M., and Roshchupkina, I. V. *Krizis-menedzhment v aktsionernykh obshchestvakh* [Crisis management in joint stock companies]. Voronezh: Voronezhskiy gosudarstvennyy universitet, 2006.

Bohynia, D. P. et al. *Sotsialno-ekonomichniy mekhanizm rehu-liuvannia rynku pratsi ta zarobitnoi platy* [Socio-economic mechanism of regulation of the labor market and wages]. Kyiv: In-t ekonomiky NAN Ukrainy, 2001.

Ekonomichna entsyklopediia [Economic Encyclopedia]. Kyiv: Akademiia, 2001.

Frolova, L. V. *Mekhanizmy lohystychnoho upravlinnia torhovelnyim pidpriemstvom* [Mechanisms logistics management trading company]. Donetsk: DonDUET im. Tugan-Baranovskoho, 2005.

Kovalenko, L. O., and Remnyova, L. T. *Finansovyi menedzhment* [Financial management]. Kyiv: Znannia, 2005.

Korovin, E. G. "Proektirovanie i funktsionirovanie lohysticheskoy sistemy upravleniia finansovymi potokami kommercheskogo predpriiatiia" [Design and operation of the logistics system management of financial flows of business]. *Avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk: 08.00.05*, 2011.

Kravtsova, A. M. *Finansovi resursy pidpriemstv: mekhanizm formuvannia ta efektyvnoho vykorystannia* [Financial resources of enterprises: mechanism of formation and effective use]. Vinnytsia: PP Baliuk I. B., 2010.

Novikova, O. F. et al. *Diahnostyka stanu ta perspektyv rozvytku sotsialnoi vidpovidalnosti v Ukraini (ekspertni otsinky)* [Diagnosis of the state and prospects of social responsibility in Ukraine (expert evaluation)]. Donetsk, 2013.

Sovetskiy entsiklopedicheskii slovar [Soviet Encyclopedic Dictionary]. Moscow: Sovetskaia Entsiklopediia, 1981.

Svatalova, Yu. S. "Finansovaia logistika v upravlenii kholdingami" [Financial Logistics Management holdings]. *Avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk: 08.00.05; 08.00.10*, 2012.

Yermoshkina, O. V. *Upravlinnia finansovymy potokamy promyslovykh pidpriemstv: teoriia, praktyka, perspektyvy* [Financial flows of industrial enterprises: the theory, practice and prospects]. Dnipropetrovsk: Natsionalnyi hirnychiy universytet, 2009.